

TALABALAR TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INTEGRATIV MODELLARNING O'RNI

Eraliyeva Dilnoza Oybek qizi

Namangan viloyati pedagogik mahorat markazi o'qituvchisi

e-mail: oybekovnaaa@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalar tanqidiy tafakkurini rivojlantirishda raqamli integrativ modellarning ahamiyati va samaradorligi tahlil qilingan. Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning integratsiyasi orqali talabalarning tahliliy fikrlash, muammolarni mustaqil hal qilish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish masalalari ko'rib chiqilgan. Maqolada raqamli integrativ modellarning nazariy asoslari, amaliy tatbiqi va ta'lim jarayoniga ta'siri chuqur o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli integrativ yondashuv talabalarning tanqidiy tafakkur qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi, ularning mustaqil fikrlash va kreativ yechimlar topish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kalit so'zlar: tanqidiy tafakkur, raqamli integrativ modellar, ta'lim texnologiyalari, interaktiv ta'lim, tahliliy fikrlash.

РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ИНТЕГРАТИВНЫХ МОДЕЛЕЙ В РАЗВИТИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ

Аннотация. В данной статье анализируется важность и эффективность цифровых интегративных моделей в развитии критического мышления учащихся. Рассматриваются вопросы формирования у учащихся аналитического мышления, навыков самостоятельного решения проблем и принятия решений посредством интеграции цифровых технологий в современную систему образования. В статье подробно изучаются теоретические основы, практическое применение и влияние цифровых интегративных моделей на образовательный процесс. Результаты исследования показывают, что цифровой интегративный подход значительно повышает навыки критического мышления учащихся, расширяет их способность к самостоятельному мышлению и поиску творческих решений.

Ключевые слова: критическое мышление, цифровые интегративные модели, образовательные технологии, интерактивное образование.

THE ROLE OF DIGITAL INTEGRATIVE MODELS IN DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL THINKING

Annotation. This article analyzes the importance and effectiveness of digital integrative models in developing students' critical thinking. The issues of forming students' analytical thinking, independent problem-solving and decision-making skills through the integration of digital technologies in the modern education system are

considered. The article deeply studies the theoretical foundations, practical application and impact of digital integrative models on the educational process. The research results show that the digital integrative approach significantly increases students' critical thinking skills, expands their ability to think independently and find creative solutions.

Keywords: critical thinking, digital integrative models, educational technologies, interactive education, analytical thinking.

KIRISH. XXI asr ta'lim tizimida talabalarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Globallashuv sharoitida, axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda, talabalar nafaqat bilim olishi, balki bu bilimlarni tanqidiy baholash, tahlil qilish va amalda qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. Tanqidiy tafakkur bu axborotni ongli ravishda tahlil qilish, turli manbalarni baholash, dalillarni solishtirish va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyatidir. Zamonaviy jamiyat talabadan shunchaki ma'lumot iste'molchisi emas, balki bilimni ishlab chiqaruvchi, yangi g'oyalar yaratuvchi va muammolarni ijodiy hal qiluvchi shaxs bo'lishini talab etadi. Raqamli integrativ modellar zamonaviy ta'lim texnologiyalarining muhim komponenti sifatida tanqidiy tafakkurni rivojlantirishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Bu modellar turli raqamli vositalar, platformalar va pedagogik yondashuvlarni birlashtirgan holda, talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi va ularni mustaqil fikrlashga undaydi.[1: 448-455]

Tanqidiy tafakkur oliy darajadagi kognitiv faoliyat bo'lib, u tahlil, sintez, baholash va yaratish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Benjamin Bloom taksonomiyasiga ko'ra, tanqidiy tafakkur bilish faoliyatining eng yuqori bosqichlariga kiradi va u oddiy eslab qolish yoki tushunishdan ancha murakkabdir. Tanqidiy tafakkurga ega talaba axborotni turli manbalardan to'play oladi va ularning ishonchliligini baholaydi, muammolarni turli nuqtai nazardan tahlil qiladi, mantiqiy dalillar asosida xulosalar chiqaradi, o'z fikr va qarorlarini asoslab beradi hamda muqobil yechimlarni topishga qodir bo'ladi. Bu ko'nikmalar zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarning asosini tashkil etadi. Tanqidiy tafakkur nafaqat akademik muvaffaqiyatning, balki shaxsiy va kasbiy rivojlanishning ham asosi hisoblanadi. U talabalarni passiv bilim qabul qiluvchilardan faol bilim izlovchilarga aylantiradi.[2, 266-270] Tanqidiy fikrlovchi talaba o'qilgan yoki eshitilgan har qanday axborotni avtomatik ravishda qabul qilmaydi, balki uning manbasini, ishonchliligini va mantiqiyligini tekshiradi. Bu esa zamonaviy axborot jamiyatida, turli xil ma'lumotlar oqimi orasida haqiqatni soxta ma'lumotlardan ajratish uchun juda muhimdir. Raqamli integrativ modellar esa pedagogik maqsadlarga erishish uchun turli raqamli texnologiyalar, ta'lim resurslari va metodlarni muvofiqlashtirgan holda qo'llaydigan yaxlit tizimdir. Bu modellarning mohiyati shundaki, ular texnologik platformalar va dasturlar, pedagogik strategiyalar va metodlar, interaktiv ta'lim resurslari, baholash va monitoring tizimlari hamda hamkorlikda ishlash vositalarini bir butunlikda birlashtiradi. Raqamli integrativ

yondashuv an'anaviy ta'lim metodlarini inkor etmaydi, aksincha ularni zamonaviy texnologiyalar bilan boyitadi va samaraliroq qiladi.

Blended Learning yoki aralash ta'lim modeli an'anaviy yuzma-yuz ta'limni onlayn komponentlar bilan birlashtiradi. Bu modelning asosiy afzalligi shundaki, u talabalarning o'z sur'atida o'rganish imkoniyatini beradi, interaktiv materiallar bilan ishlash tajribasini boyitadi, muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda doimiy qayta ko'rib chiqish va takrorlash imkoniyatini yaratadi. Aralash ta'lim modeli talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi, chunki har bir talaba o'ziga qulay vaqtda va sur'atda onlayn materiallar bilan ishlashi mumkin, dars vaqtida esa murakkab mavzularni muhokama qilish va amaliy mashg'ulotlar o'tkazishga ko'proq e'tibor qaratiladi.[3, 97-101]

Flipped Classroom yoki teskari sinf modeli ta'limda inqilobiy yondashuvni ifodalaydi. Bu modelda nazariy material talabalar tomonidan darsdan oldin mustaqil o'rganiladi, dars vaqti esa muhokamalarga, amaliy mashg'ulotlarga va muammolarni hal qilishga bag'ishlanadi. Teskari sinf yondashuvi talabalarning faol ishtirokini oshiradi, tanqidiy muhokamalar uchun ko'proq vaqt beradi, o'qituvchi-talaba o'rtasida individual ishni ta'minlaydi va tahliliy fikrlash uchun keng imkoniyat yaratadi. Bu model talabalarni passiv tinglovchilardan faol ishtirokchilarga aylantiradi va o'quv jarayonida ularning mas'uliyatini oshiradi.[4, 82-83]

Loyiha asosidagi raqamli ta'lim talabalarni real muammolarni hal qilishga jalb etadi va amaliy tajriba orttirish imkonini beradi. Raqamli vositalar yordamida talabalar tadqiqotlar olib boradi, ma'lumotlarni to'playdi va tahlil qiladi, natijalarni vizualizatsiya qiladi hamda hamkorlikda ishlaydi va o'z g'oyalarini baham ko'radi. Loyiha asosidagi ta'lim talabalarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirishda ayniqsa samarali hisoblanadi, chunki u real vaziyatlarda muammolarni aniqlash, tahlil qilish va hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Talabalar loyiha ustida ishlash jarayonida turli manbalardan ma'lumot to'plash, ularni taqqoslash, eng yaxshi yechimni tanlash va o'z tanlovini asoslash zaruriyati tug'iladi.

Zamonaviy interaktiv platformalar, masalan Moodle, Google Classroom va Microsoft Teams kabi tizimlar talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi va tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi. Bu platformalar forum va muhokamalar orqali fikr almashinish, onlayn testlar va viktorinalar orqali bilimni tekshirish, guruh loyihalari ustida ishlash hamda real vaqt rejimida qayta aloqa olish imkoniyatlarini beradi. Interaktiv platformalardagi muhokamalar ayniqsa qimmatli, chunki talabalar o'z fikrlarini yozma shaklda ifodalash, boshqalarning qarashlarini o'rganish va ularni tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu jarayon tanqidiy tafakkurni rivojlantirishning muhim elementi hisoblanadi.

XULOSA. Raqamli integrativ modellar talabalarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirishda kuchli vosita hisoblanadi. Bu modellar talabalarni faol o'rganish jarayoniga jalb etadi va ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshiradi, turli xil o'qish uslublariga ega talabalarning ehtiyojlarini qondiradi va individual yondashuvni ta'minlaydi, hamkorlik, muloqot va raqamli savodxonlik kabi XXI asr ko'nikmalarini rivojlantiradi, o'qituvchilar uchun yangi pedagogik imkoniyatlar yaratadi va ta'lim

sifatini oshiradi hamda talabalarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlaydi va hayot davomida o'rganish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, raqamli integrativ modellarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun zamonaviy texnik infratuzilmani ta'minlash, o'qituvchilarni tizimli ravishda tayyorlash, tegishli pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va doimiy monitoring va baholash tizimini yaratish zarur. Ta'lim muassasalari raqamli infratuzilmani rivojlantirishi, o'qituvchilarni qayta tayyorlash dasturlarini tashkil etishi, innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash tizimini yaratishi va xalqaro tajribalarni o'rganib adaptatsiya qilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shahobiddin X. et al. FALSAFIY TAFAKKUR VA TANQIDIY FIKRLASHNING JAMIYATDAGI AHAMIYATI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2025. – Т. 83. – №. 2. – С. 448-455.
2. Baltayeva A. T., Axrarova N. S., Abduraxmanova S. A. TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH–ZAMON TALABI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2025. – Т. 45. – №. 3. – С. 266-270.
3. Hockly N. Blended learning //Elt Journal. – 2018. – Т. 72. – №. 1. – С. 97-101.
4. Tucker B. The flipped classroom //Education next. – 2012. – Т. 12. – №. 1. – С. 82-83.